

ANALIZA SLINE DVOGODIŠNJE ISTRAŽIVANJE OBUHVATILLO JE 1830 UČENIKA ZAVRŠNIH RAZREDA IZ ČETIRI NAJVEĆA HRVATSKA GRADA

MATURANTI POD STRESOM: Od čega ćemo sutra živjeti?

Djevojke po cijeli dan brinu više od mladića, Splitsani navečer najopušteniji

Nisu sigurni što će nakon škole, hoće li se uspjeti upisati na fakultet ili naći zaposlenje. Gimnazijalci više brinu od učenika strukovnih škola, a kronični stres je u većem postotku zabilježen kod učenika. Razina kortizola svima navečer opada, s tim da se najteže opuštaju Zagrepčani

PIŠE
**JASENKA
LESKUR STANIČIĆ**

Maturanti četiri najveća hrvatska grada, Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka, najviše su zabrinuti zbog svoje budućnosti. Nisu sigurni što će raditi nakon škole, jesu li se opredijelili za najbolje zanimanje, hoće li se uspjeti upisati na fakultet ili naći zaposlenje. Druga tema koja im izaziva stres je škola. Pri tome djevojke, maturantice, brinu statistički više, one percipiraju sve životne domene vezane uz školu, budućnost, roditelje, vršnjake, slobodno vrijeme i samoga sebe, stresnijima nego mladići, a jedino područje u kojem su jednake muškim kolegama je partnerstvo, odnosno ljubavne veze. One ih zabrinjavaju jednako. Djevojke su izložene većoj količini kroničnog stresa, no one su bolje adaptirane na njega od

muških vršnjaka u ovoj dobi, a i svrsishodnije se pripremaju na stres koji očekuju tijekom dana.

Zagrebački institut

Rezultati su to istraživačkog projekta Hrvatske zaklade za znanost "Modernizacijski stres, mladi i migracije" koje je proveo Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, a u istraživanju je sudjelovalo 1830 maturanta iz 26 srednjih škola iz četiri najveća grada. Među njima je 416 maturanata iz Splita, iz pet srednjih škola: V. gimnazije "Vladimir Nazor", te III. gimnazije (bivši MIOC), kao i strukovnih škola Ekonomsko-birotehničke, Turističko-ugostiteljske i Pomorske škole.

Posebnost ovog dvogodišnjeg projekta je što je uz uobičajene protokole za društvena i humanistička istraživanja provedena analiza biomarkera iz sline, u suradnji sa Zavodom za medicinsko-laboratorijsku dijagnostiku KBC Split, jer je jedan od ciljeva ovog interdisciplinar-

nog istraživanja bio procjena stresa na subjektivnoj razini, te mjerenje stresne reakcije pomoću objektivnih pokazatelja. Uzorci sline, naime, posluzili su za analizu kortizola, središnjeg hormona fiziološke reakcije na stres. Anketirani maturanti su kod kuće prikupljali uzorke sline u tri vremenske točke tijekom jednog radnog dana: kad se probude, pola sata nakon buđenja, i na večer, na kraju dana.

Dvostruka tranzicija

Mladi zauzimaju posebno mjesto u istraživanju stresa jer prolaze kroz univerzalno turbulentan proces sazrijevanja i socijalizacije. Ulazak mladih u svijet odraslih u Hrvatskoj je dodatno zahtjevan proces jer se odvija u kontekstu koji je također nesiguran i nestabilan, pa naši sociolozi govore o "dvostrukoj tranziciji" - kaže voditeljica istraživanja, znanstvena savjetnica dr. Irena Martinović Klarić.

Maturante smo anketirali na početku zadnjeg polugodišta njihova srednjoškolskog

obrazovanja, u razdoblju kada se suočavaju s velikim životnim izazovima vezanim uz nastavak školovanja na visokoškolskim institucijama, traženje prvog zaposlenja ili početak samostalnog života - objašnjava dr. Martinović Klarić, komentirajući kako neizvjesnost oko budućnosti - kao "top 1" najstresniju temu - iskazuju i adolescenti u Europi, pa se Hrvatska uklapa u šire trendove.

Lučenje kortizola kod anketiranih tinejdžera je onakvo kakvo i treba biti u njihovim godinama - dakle, mladi su nam zdravi, a djevojke imaju više jutarnje razine kortizola, što svjedoči o tome da odmah na početku dana više

očekuju izloženost stresu, a i ukupna dnevna koncentracija ovog hormona im je viša nego kod mladića.

Kad se uspoređuju gimnazijalci i učenici strukovnih škola, više stresa oko budućnosti, ali i oko percepcije sebe samoga u psihološkom testiranju iskazuju - gimnazijalci. Splitski, zagrebački, riječki i osječki maturanti, gledano po gradovima, ne razlikuju se u percepciji stresa, osim što im je drugačija koncentracija tzv. salivarnog kortizola prije ližeganja. Iako je svima na kraju dana očekivano niska, najniža je ipak kod maturanata u Splitu, a najviša u Zagrebu. Navečer su splitski maturanti najbezbrizniji.

LAKŠE KADA JE ŠKOLA POPODNE
Učenici u poslijepodnevnom turnusu imaju zdraviji ritam lučenja kortizola, što može biti posljedica postupnije pripreme organizma za očekivane obaveze, te manje izloženosti stresu jer imaju na raspolaganju čitavo jutro

TRI UZORKA DNEVNO

Uzorci sline posluzili su za analizu kortizola, središnjeg hormona fiziološke reakcije na stres. Maturanti su kod kuće prikupljali uzorke tri puta dnevno - kad se probude, pola sata nakon buđenja i na kraju dana

Zanimljivo je da su razlike u lučenju salivarnog kortizola uočene kod maturanata u prijedpodnevnom i poslijepodnevnom školskom turnusu - učenici u poslijepodnevnom turnusu imaju zdraviji ritam lučenja ovog hormona, što može biti posljedica postupnije pripreme organizma za očekivane obaveze, te manje izloženosti stresu jer imaju na raspolaganju čitavo jutro.

Cure i roditelji

Na ritam lučenja salivarnog kortizola kod maturanata u Hrvatskoj najviše utječe spol, te ritam buđenja i trajanje budnosti, te u manjoj mjeri prijateljstvo, ocjena ponašanja u školi, kvaliteta ishrane i konzumiranje droga.

Razgovoru s roditeljima, prijateljima ili nastavnicima, ili razmišljanju o mogućim rješenjima i kompromisima više su sklone djevojke, a kad se uspoređuju škole, aktivnom suočavanju sa stresom statistički više pribjegavaju gimnazijalci nego "strukovnjaci".

Rezultate istraživanja dr. Irena Martinović-Klarić, te jedna od suradnica na projektu, antropologinja dr. Ana Malnar prezentirale su ravnateljima i stručnom osoblju svih škola čiji su maturanti učestvovali u anketiranju, pa tako i onima u Splitu.

PREDSJEDNIČKI IZBORI U UTRCI ZA NOVOG ŠEFA DRŽAVE BILO JE 11 KANDIDATA

Srbija na biralištima

U Srbiji su u nedjelju u sedam ujutro otvorena birališta za predsjedničke izbore na kojima je u utrci za novog šefa države 11 kandidata, a ankete provedene tijekom izborne kampanje predviđaju pobjedu premijera Aleksandra Vučića.

Vladajuća koalicija na čelu sa Srpskom naprednom strankom (SNS), čiji je Vučić predsjednik, očekuje pobjedu već u prvom krugu, s obzirom na to da posljednja ispitivanja javnog mišljenja pokazuju da bi za Vučića moglo glasovati više od 50, a do 56,2 posto od ukupno oko 6,7 milijuna birača.

Posljednja istraživanja dviju agencija - Demostata i IPSOS Strategic marketinga, objavljena večer uoči početka izborne šutnje u četvrtak, pokazuju da samo velika izlaznost može dovesti do drugog kruga, dok reprezentativni uzorci anketa predviđaju natpolovičnu potporu birača Aleksandru Vučiću.

Prema rezultatima agencije Demostat, vođu vladajuće SNS Aleksandra Vučića podržat će čak 56,2 posto opredijeljenih birača, ali na oporbenom krilu ne isključuju mogućnost iznenađenja i bolje rezultate nekolicine kandidata koji bi mogli dove-

sti i do drugog kruga.

Ovogodišnje izbore karakterizira i činjenica da je svojom kandidaturom premijer Aleksandar Vučić poslao u mirovinu šefa države Tomislava Nikolića, koji je ostao bez potpore unutar SNS-a. Nikolić je, po isteku mandata 31. svibnja, najavio povlačenje u mirovinu, "ali ne političku", a Vučiću poručio da "uvijek zna gdje ga može naći", ustrela li mu bilo kakva pomoć.

Vučić ima 10 protukandidata među kojima i svog političkog mentora i voduradikala Vojislava Šešelja, kojemu ankete daju tek pet do osam posto glasova.

Aleksandar Vučić viri iznad glasačke pregrade

REUTERS